

"Pamuk - Sürdürülebilir Üretim İçin Temel Faktörler"

Автор(и): доц. д-р Божин Божинов, от Аграрния университет в Пловдив

Дата: 20.03.2017 Брой: 3/2017



Pamuk yetiştiriciliğinde çeşit, makine ve teknolojinin doğru kombinasyonu büyük önem taşır. Bu nedenle, son iki yılda ekim alanındaki kayda değer artışa rağmen, ekonomik açıdan başarılı üretim örnekleri son derece azdır. Bu durum, üreticilerin iki gruba ayrılmasına yol açmaya başlamıştır. Birinci grup, net gelir elde etmek için yalnızca hektar başına verilen özel desteklere bel bağlar. İkinci üretici grubu ise, AB düzeyinde özel desteğin getirilmesinin asıl hedefidir. Bu grup, esas ürün gelirini, diğer tarla bitkilerinden elde edilen kâr seviyelerine tamamlamak için desteğe ihtiyaç duyan çiftçilerden oluşur.

Tarihsel olarak, pamuk ülkemizde son derece değişken büyüklükte alanlar kaplamıştır – 19. yüzyılın başlarındaki 7000-8000 dekar seviyesinden, 1953'teki etkileyici 1.800.000 dekara ve ardından 2014'te yaklaşık 3000 dekar gibi yeni bir düşük seviyeye gerilemiştir. Bu aşırı dalgalanmaların nedenlerinin incelenmesi, ürünün ulusal

düzeyde özel destek sağlanan dönemlerde geliştiğini ve bu desteğin yokluğunda ise sert bir şekilde gerilediğini göstermektedir.

İklim koşulları bu güney kökenli ve biyolojik olarak yüksek kuraklık direncine sahip ürünün gelişimi için elverişli olsa da, ülkemizdeki başarısını veya başarısızlığını belirleyen başka faktörlerin olduğu açıktır. Bununla birlikte, mevcut potansiyeli 20. yüzyılın başlarında, (1933'te) Çırpan kasabasında tohum üretimi de yapan özel bir Devlet Tarımsal Deneme İstasyonu kurulduğunda tanınmış, bu istasyon daha sonra Pamuk ve Tahıl Bitkileri Enstitüsü olarak adlandırılmıştır.

Bu enstitünün, Sadovo'daki IRGR "K. Malkov" ve Plovdiv Tarım Üniversitesi'nin uzun vadeli çalışmaları sonucunda, yıllar içinde onlarca pamuk çeşidi geliştirilmiş ve bunlardan bazıları ülke sınırlarının çok ötesine yayılmıştır (M. Bozhinov ve B. Bozhinov, 2010). Onlarca ıslahçı, tarım teknisyeni ve bitki koruma uzmanının çabaları, (iyi tarım teknikleri ile kombine edildiğinde) ülkemiz koşullarında yüksek verim sağlayabilen özel bir çeşit grubunun oluşturulmasına yol açmıştır. Uygun koşullar ve tarım teknikleri altında, üretim koşullarında 220 kg/dekarın üzerinde verimler elde edilmiş, deneysel koşullarda ve sulama imkanı ile bu verim 450 kg/dekarın üzerine çıkabilmektedir (Spasova vd., 2010).

Daha önce de belirtildiği gibi, **ürünün ülkemizde başarılı bir şekilde yayılması için ana faktörlerden birinin, üretimine yönelik özel desteğin mevcudiyeti olduğu ortaya çıkmaktadır.** Bu temel sorun, özellikle 1990 sonrası dönemde, alanın 150.000 dekarın üzerinden 3000 dekarın altına düştüğü süreçte son derece keskin bir hal almıştır. Bunun nedenleri, hem AB dışında (genetiği değiştirilmiş çeşitlerin kullanımı yoluyla) ürünün çok daha verimli üretilme imkanlarının olması, hem de AB'deki rekabetçi üreticilerin ürüne özel sübvansiyonlara erişebilmesidir.

Her iki ana soruna yönelik çözüm yaklaşımları, bu satırların yazarının da katılımıyla bilimsel ekipler tarafından önerilmiştir. Böylece, ülkemizin AB'ye katılımından önce bile, IASAS sisteminde test edilmek üzere ilk Bulgar biyoteknolojik aday çeşidi geliştirilmiş ve sunulmuştur. Bu çeşidin yaratılmasındaki amaç, ürünün ana sorunlarından biri olan – erken yabancı ot istilasıyla mücadeleyi çözmektir. Ne yazık ki, ülkenin AB'ye katılımı sonucunda, bu çeşidin tescil ve dağıtımı imkansız hale gelmiş, bu nedenle onun (ve diğer benzerlerinin) geliştirilmesi durdurulmuştur. Öte yandan, Bulgar üreticilerinin AB'deki diğer çiftçilerle eşit şartlara getirilmesi konusu gündeme getirilmiştir (Bozhinov ve Bozhinov, 2010). Ve sorun yıllar içinde kısmi bir çözüme kavuşmuş olsa da (önceki OTP programlama dönemindeki *De minimis* programına erişim yoluyla), bu destek seviyeleri üretici ilgisini sürdürmek için son derece yetersiz kalmıştır.

Diğer Avrupalı üreticilerle aynı desteğe erişim, yeni OTP programlama döneminin başlamasıyla – 2015'ten itibaren mümkün olmuştur. Bu tarihte 730/2013 sayılı AB Tüzüğü Bulgaristan'a pamuk için hektar başına özel ödeme sağlama hakkı vermiştir. Bu özel ödemenin miktarı Tüzükte 2015 için 584,88 euro/ha ve 2016 ve sonraki yıllar için 649,45 euro/ha olarak belirlenmiştir. Bu özel ödemeyi alma koşulları, *Doğrudan Ödeme Şemalarının Uygulanmasına İlişkin Koşul ve Usuller Hakkında 17.02.2015 tarih ve 3 sayılı Yönetmelik*'in 17. Maddesinde belirtilmiş olup, kısaca şu gerekliliklerle ifade edilir: (1) Bulgaristan Cumhuriyeti Çeşit Listesi'nde veya Avrupa Kataloğu'nda tescilli çeşitleri kullanmak; (2) dekar başına minimum 8000 bitki ekim yoğunluğu sağlamak; (3) 01.12 tarihine kadar imzalanmış bir satın alma sözleşmesi temin etmek. 730/2013 sayılı AB Tüzüğü'nün

kendisinde, ek bir koşul daha bulunmaktadır, o da – hektar başına miktarların yalnızca sözde "taban alanına" ulaşılana kadar geçerli olmasıdır. Ülkemiz için bu alan 3342 ha olarak belirlenmiştir. Belirli bir yılda destek koşullarını sağlayan alan, belirlenen taban alanını aşarsa, belirtilen miktar taban alanının aşılma oranında azaltılır.

Önemli miktarda özel destek imkanının ortaya çıkmasıyla, Bulgar üreticilerinin pamuğa olan ilgisi keskin bir şekilde artmış ve 2015'te alan zaten 27.000 dekarın üzerine çıkmıştır. 2016'da beyan edilen alanlar 51.000 dekarlık seviyeyi aşmış olup, bu, öngörülen destek seviyelerinin çiftçiler için son derece cazip olduğu anlamına gelir. Öte yandan, bu aynı zamanda taban alanının aşılması nedeniyle, pamuk hektarı başına düşen özel yardım miktarının, artmak yerine, Tüzüğün gereği doğrultusunda azalacağı anlamına gelir. 2016 için kesin miktar, Tarımsal Ödemeler Ajansı'nın ürün için uygun alanlara ilişkin verilerin işlenmesini tamamlamasının ardından belirlenecek olsa da, bu miktarın önceki yıla kıyasla önemli ölçüde daha düşük olacağı şimdiden açıktır.

Bu durum, çiftçilerin 2017 yılında pamuk ekip ekmeme ve ne kadar alan ekecekleri kararını çok dikkatli bir şekilde vermesi gerekliliğini doğurmaktadır. İlk bakışta, ürünün başarılı bir şekilde yayılmaya devam etmesi için bir dizi ön koşul bulunmaktadır. Bunlar arasında ulusal çeşit listesinde (18) ve *Avrupa Tarla Bitkileri Kataloğu*'nda (180'den fazla ek) tescilli yeterli sayıda Bulgar çeşidinin bulunması yer alır. Bir diğer önemli ön koşul ise, kolayca adapte edilebilecek (örneğin, mibzerler, kültivatörler vb.) yeterince modern makine parkının mevcudiyeti ve komşu Yunanistan'dan nispeten düşük fiyatlarla satın alınabilecek makinelerdir.

Ancak, komşu Yunanistan'daki çiftçilerin son yıllarda pamuk ekim alanlarını önemli ölçüde azaltmış olması gerçeği bile, üreticileri tetikte olmaya sevk etmelidir. İki ülkedeki koşullar doğrudan karşılaştırma yapılamayacak kadar farklıdır, ancak Yunan çiftçilerinin tepkisi, işlerin o kadar da basit olmadığını bir göstergesidir.

Bu bağlamda çok önemli bir örnek, zengin çeşit çeşitliliğidir. İlk bakışta neredeyse sonsuz gibi görünse de, bu büyük ölçüde yüzeyseldir, çünkü ülkemiz koşullarında fiili yetiştiriciliğe uygun çeşitler son derece sınırlı bir daire oluşturur. Ülkemizdeki değişimlerin başlangıcından bu yana, yabancı çeşitlerin – hem Yunanistan, Türkiye hem de ABD'den – tanıtılması için sürekli girişimlerde bulunulmuş, ancak şimdiye kadar tüm bu girişimler başarısız olmuştur. Bu arada, nispeten tatmin edici sonuçlar, eski nesil Bulgar çeşitlerinin de katıldığı Yunan çeşitleriyle elde edilmiştir. Bu nedenle, yetiştiricilik için çeşit seçiminde, üreticilerin (özellikle de ürünle yeni tanışanların) gerçekten nitelikli uzmanlara başvurusu ve internetten veya rastgele kaynaklardan elde edilen bilgileri basitçe kabul etmekten kaçınması çok önemlidir.

Bu tavsiye, hem çeşit kompozisyonunun seçimi hem de ürünü yetiştirmek için teknoloji (ve ilgili teknolojik ekipman) seçimi için geçerlidir. Örneğin, dünya çapında yaygın olarak uygulanan 85 cm'nin üzerinde sıra aralığı ile yetiştiricilik, ülkemizde defalarca test edilmiş ve her seferinde verimsizliğini kanıtlamıştır. Aynı durum, sulanan ve sulanmayan yetiştirme koşullarında önerilen uygulamaları önemli ölçüde farklılık gösteren ve buna bağlı olarak ülkemiz için nadiren uygulanabilir olan bir dizi büyüme düzenleyici ve pestisit için de geçerlidir.

Pamuk yetiştiriciliğinde çeşit, makine ve teknolojinin doğru kombinasyonu büyük önem taşır. Bu nedenle, son iki yılda ekim alanındaki kayda değer artışa rağmen, ekonomik açıdan başarılı üretim örnekleri son derece azdır. Bu durum, üreticilerin iki gruba ayrılmasına yol açmaya başlamıştır. Birinci grup, net gelir elde

etmek için yalnızca hektar başına verilen özel desteklere bel bağlar. 2015'te bu durum olumlu sonuçlar verse de, 2016'da işler destek seviyesinin ne düzeyde belirleneceğine bağlı olarak onlar için tersine dönebilir. Yani, bu üretici grubunun ("destek bağımlısı" olarak tanımlayacağımız) yaklaşımı,